

SRBSKO A EUROINTEGRAČNÝ PROCES

Integrácia krajín Západného Balkánu a jej špecifické inštrumenty

SAP

Integrácia krajín Západného Balkánu (ZB) do Európskej Únie prebieha formou **Asociačného a stabilizačného procesu (SAP)**. Rada na summite v Santa Maria da Feira v roku 2000 stanovila, že všetky krajiny ZB v rámci Stabilizačného a asociačného procesu sú „potenciálnymi kandidátmi“ na členstvo v EÚ. SAP vytvára špecifický regionálny prístup EÚ ku krajinám ZB. Prostredníctvom tohto procesu Albánsko, BaH, Macedónsko, Chorvátsko, Srbsko a Čierna Hora prvýkrát dostali prísľub dosiahnutia úplného členstva EÚ. Špecifický regionálny prístup spočíva v prispôsobení sa charakteristickým stupňom vývoja v jednotlivých krajinách. SAP sa dá považovať za jeden z najúčinnějších nástrojov EÚ v tomto regióne, v rámci ktorého Únia postupne uzatvára s jednotlivými krajinami bilaterálne:

SAA -Stabilizačné a asociačné dohody (SAA – Stabilization and association agreement). Cieľom Stabilizačnej a asociačnej dohody je úprava spolupráce EÚ s krajinami ZB pri zohľadnení individuálnych podmienok každej z nich. SAA bola preto „šitá na mieru“ pre spomínané krajiny, s ohľadom na jednotlivé špecifiká každého štátu. Finálne termíny začatia rokovaní o SAA a realizácii tejto zmluvy boli rôzne posudzované od prípadu k prípadu. Keď zoberieme do úvahy tieto ukazovatele, je náročné odhadnúť termín kedy bude región Západného Balkánu, ako celok, súčasťou EÚ.

Uzavretie SAA podmieňuje EÚ pokrokom pri presadzovaní reforiem v politickej, hospodárskej a legislatívnej oblasti. Jednotlivé projekty sa zameriavajú hlavne na podporu reforiem a na rozvojové programy posúvajúce krajiny Západného Balkánu bližšie smerom k eurointegrácii. EÚ sa snaží podporovať ich úsilie a zároveň prispieť ku konsolidácii hospodárskych a politických pomerov v tejto časti Európy. EÚ tak postupne zohráva vedúcu úlohu pri stabilizácii, bezpečnosti, rozvoji a postupnej integrácii krajín ZB s ostatnými krajinami EÚ.

Vývoj prístupového procesu Srbska do EÚ

Najdôležitejšie udalosti a vývoj integračného procesu

- EU začala uvažovať o rozšírení o krajiny Balkánu v druhej polovici 90 - tych rokov. Rokovania so Srbskom sa seriózne začali po tom ako krajina nastúpila k reformnému procesu po páde Miloševičovho režimu v roku 2000.
- 1999: EÚ začína Proces asociácie a stabilizácie (SAP) pre Srbsko.
- Jún 2000: Európska rada v portugalskej Feire označila krajiny v procese SAP za „potenciálnych kandidátov“ na členstvo v EÚ.
- November 2000: Summitom v Záhrebe začal SAP pre päť krajín Západného Balkánu (vrátane Srbska).

- Jún 2003: Európska rada v Thessalonikách (Grécko) oficiálne potvrdzuje SAP ako politiku EÚ pre krajiny Západného Balkánu.
- Október 2004: Závery Rady naštartovali proces tvorby Stabilizačnej a asociačnej dohody (SAA).
- Október 2005: Otvorenie rokovaní o SAA.
- 3. mája 2006: Rokovania o SAA zablokované pre nedostatok pokroku v oblasti spolupráce Srbska s Medzinárodným trestným tribunálom pre bývalú Juhosláviu (ICTY). EÚ prerušila rozhovory so Srbskom o SAA, kvôli neschopnosti uväznenia Ratka Mladića. EÚ vyhlásila, že Srbsko nespĺnilo záväzok úplnej spolupráce s ICTY. Tento fakt spomalil tempo prístupového procesu Srbska do EÚ a reformného procesu v tejto krajine.
- V júli 2006 bol srbskou vládou vyhlásený akčný plán na uväznenie Ratka Mladića, s cieľom zistiť, kde sa nachádza a vydať ho súdom, na základe čoho očakávala zlepšenie vzťahov s EÚ.
- V máji 2007 bol prezident Boris Tadić vymenovaný na čelo novo vytvorenej Národnej bezpečnostnej rady. Pár týždňov po jej vytvorení boli zatknuté dôležité osoby, obvinené z vojnových zločinov. Na základe týchto udalostí sa EÚ rozhodla znovu otvoriť rokovania so Srbskom. V júli 2008 bol zatknutý Radovan Karadžić.
- 13. júna 2007: Rokovania o SAA so Srbskom znova otvorené. Belehrad jasne deklaruje záväzok spolupracovať s ICTY.
- V novembri 2007 srbský vicepremiér pre európsku integráciu Božidar Djelić a vtedajší komisár EU pre rozšírenie Olli Rehn podpísali dohodu o texte SAA (t.j. dohodli sa na konečnom texte, ktorý sa už nebude meniť, keď bude SAA podpísaná) v Bruseli medzi Srbskom a EÚ. Vychádzali z toho, že SAA má byť podpísaná v roku 2008. Možno to považovať za jeden z rozhodujúcich momentov v rokovaníach o prístupovom procese Srbska. Olli Rehn povedal, že rozhodnutie EU o tomto kroku je výsledkom zlepšenia spolupráce Srbska s ICTY, po správe vtedajšej hlavnej prokurátorky Carly Del Ponte. Rehn zdôraznil, že úplná spolupráca Belehradu s ICTY zostáva podmienkou pre konečné podpísanie SAA, ktorá bola parafovaná dva roky po zahájení prvého kola rokovaní.
- januára 2008: Dohoda o zjednodušení vízového styku a readmisii medzi Srbskom a EÚ nadobúdajú účinnosť.
- V januári 2008 Holandsko a Belgicko potvrdili, že nepodpíšu SAA (je nutný podpis všetkých členských krajín EÚ) pokiaľ Srbsko nebude úplne spolupracovať s ICTY. Udialo sa to pár dní po tom ako prokurátor Serge Brammertz potvrdil, že situácia ohľadom plnej spolupráce Srbska s ICTY sa nezmenila, t.j. Srbsko stále nespolupracuje úplne.
- Vo februári 2008 prišlo k vyhláseniu jednostrannej nezávislosti kosovskej vlády od Srbska a väčšina krajín EU uznala Kosovo ako nezávislý štát. Tieto udalosti rozdelili srbskú politickú scénu, aj vládnu koalíciu v otázke vstupu Srbska do EÚ. Vtedajší premiér Vojislav Koštunica (DSS) vyhlásil pred tým ako bolo nutné v rámci pokračovania prístupového procesu diskutovať o hraniciach a srbskej teritoriálnej integrite, že členstvo Srbska v EU už nie je dlhšie agendou pre Srbsko a bol proti podpisu SAA. Na druhej strane stáli čelní predstavitelia DS prezident Boris Tadić, minister zahraničných vecí Vuk Jeremić a vicepremiér pre európsku integráciu Božidar Djelić.

- 29. apríla 2008: V Luxemburgu bola podpísaná SAA a Dočasná dohoda o obchode (IA) medzi Srbskom a EÚ aj napriek nesúhlasu vtedajšieho premiéra Vojislava Koštunicu. Hlavnými aktérmi pri podpise za srbskú stranu boli spomínaní zástupcovia DS –Boris Tadić, Božidar Djelić a Vuk Jeremić.
- Po srbských parlamentných voľbách v júni 2008 zostali politické sily, ktoré boli proti podpisu SAA v opozícii. Nový srbský premiér Mirko Cvetković (DS) vyhlásil, že jedným z prvých krokov novej vlády bude potvrdenie SAA ratifikáciou v parlamente, k realizácii ktorej prišlo v septembri 2008, čo uvítala Európska komisia.
- 15. septembra 2008 Holandsko zmrazuje SAA a Dočasnú obchodnú dohodu pričom táto blokáda trvá 18 mesiacov.
- **V januári 2009 srbská vláda začína s jednostranným uplatňovaním obchodnej časti Dočasnej obchodnej dohody s EÚ.**
- 15. júla 2009: Európska komisia navrhuje zrušenie vízového režimu pre Srbsko.
- **V decembri 2009** Európska komisia napriek niektorým prekážkam z politického hľadiska rozmrazuje obchodnú časť Dočasnej dohody o obchode so Srbskom a **dochádza k zrušeniu vízovej povinnosti pre srbských občanov cestujúcich do krajín EU.**
- **Srbsko oficiálne požiadalo o členstvo v EU 22.12.2009.**
- 14. jún 2010: Európska komisia rozhodla o začatí ratifikácie SAA – fakticky došlo k odblokovaniu ratifikačného procesu SAA, aj vďaka tomu, že hlavný prokurátor ICTY S. Brammertz ohodnotil spoluprácu Srbska s ICTY pozitívne
- Jún – September 2010 – Španielsko, Malta, Bulharsko, Taliansko, Estónsko, Slovensko ratifikovali SAA so Srbskom

Postoj Srbska

Vstup Srbska do EÚ dlhodobo podporuje 60-70% jeho obyvateľov. Motivácie je rôzna, väčšina od vstupu očakáva zlepšenie svojej sociálnej situácie a zlepšenie možností cestovania, štúdia a práce najmä pre mladých.

Za dôležitý faktor sa dá považovať skutočnosť, že v Srbsku sa zvýšil politický konsenzus ohľadom európskeho smerovania krajiny, najmä po odštiepení SNS od SRS v roku 2008. Na politickej úrovni sa strany čoraz viac snažia začleniť projekt európskej integrácie do svojich volebných programov. Vládnuca Demokratická strana je už plnohodnotným členom Strany európskych socialistov. Socialistická strana Srbska, ktorú predtým viedol Slobodan Milošević, zmenila v otázkach EÚ svoje smerovanie a jej terajší vodca Ivica Dačić je dnes priaznivo vnímaný v európskych socialistických kruhoch. V súčasnosti najsilnejšia srbská opozičná strana SNS jednoznačne deklaruje podporu vstupu Srbska do EÚ. Integrácia do EÚ by už nemala byť rozdeľujúcou témou budúcich parlamentných či prezidentských volieb.

Srbská vláda si za cieľový termín vstupu vytýčila rok 2014 (vyjadrenie Borisa Tadića, ktoré sa opiera o plán gréckeho premiéra Papandreoua z novembra 2009 ohľadom rozšírenia EU o krajiny Západného Balkánu s názvom Agenda 2014).

Postoj EÚ a problémy pri rokovaníach o vstupe Srbska do EÚ

EÚ považuje za jeden z najzávažnejších dôvodov spomaľujúcich prístupový proces Srbska do EÚ, jeho spoluprácu s Medzinárodným trestným tribunálom pre bývalú Juhosláviu (ICTY). Hlavnou prekážkou v tejto spolupráci je zatknutie Ratka Mladića a Gorana Hadžića posledných dvoch osôb obvinených zo zločinov proti ľudskosti, ktorých vydanie vyžaduje ICTY.

Najsilnejším odporcom podpisu a ratifikácie SAA bolo Holandsko, ktoré vyhlasovalo, že neuvedie SAA do platnosti, kým Ratko Mladić nebude postavený pred ICTY. V septembri 2008 Holandsko zmrazilo časť obchodnej dohody SAA so Srbskom. Blokáda tejto dohody trvala 18 mesiacov.

Srbsko a EU mali spor kvôli realizácii misie EU EULEX v Kosove. EU chcela implementovať túto misiu podľa návrhu Marti Ahtisaariho, ale Srbsko žiadalo, aby bola misia najskôr odsúhlasená BR OSN podľa rezolúcie OSN 1244. Následne došlo k dohode medzi OSN a srbskou vládou. Bol prijatý 5-bodový plán na základe ktorého BR OSN schválila misiu EULEX, ktorá začala fungovať pod mandátom UNMIK.

Aktuálny stav v eurointegračnom procese Srbska

Hlavnou prioritou súčasnej vlády je potreba uskutočnenia čo najrýchlejšieho pokroku v integrácii krajiny do EÚ. Za posledné obdobie dosiahla pomerne významné úspechy práve na tomto poli, kým v ostatných oblastiach zaznamenáva aj v dôsledku globálnej hospodárskej krízy skôr negatívne výsledky. Cieľom vládnej koalície je rovnako čo najskôršie získanie kandidátskeho statusu a začatie prístupových rokovaní, ideálne ešte pred voľbami v roku 2012.

Vstup Srbska do EÚ pred rokom 2014 sa však ukazuje skôr ako nereálny. Je možné uviesť viacero príčin. Medzi najdôležitejšie patria:

- najzávažnejším problémom stále je **vysporiadanie sa s otázkou budúcnosti Kosova**, ktorá bude mať významný vplyv v rozhodujúcich fázach rozhodnutí o konkrétnom vstupe Srbska do EÚ. Je nepravdepodobné, že sa bude o členstve Srbska rozhodovať v období pred vyriešením územných problémov
- „únava z rozširovania“ u niektorých členských krajín, ktoré by po prijatí Chorvátska zrejme uvítali pozastavenie procesu a zastávajú názor, že rozširovanie by nemalo byť kľúčom k stabilizácii regiónu, ale naopak stabilizácia by mala byť predpokladom rozširovania
- **nezavřená spolupráca s ICTY** (na slobode zostáva Ratko Mladić aj Goran Hadžić)
- **vnútorné problémy a rozsiahle reformy**, ktoré je nevyhnutné splniť (hlavne v ekonomickej a sociálnej oblasti)

Situácia ohľadom posudku MSD v Haagu a rezolúcie v OSN

Valné zhromaždenie OSN sa na žiadosť Srbska obrátilo na Medzinárodný súdny dvor (MSD) v Haagu, aby vydal poradné rozhodnutie na otázku, či je jednostranné vyhlásenie nezávislosti dočasnými kosovskými inštitúciami v súlade s medzinárodným právom. 22. júla MSD odpovedal, že jednostranné vyhlásenie nezávislosti Kosova nebolo porušením medzinárodného práva. Rozhodnutie sa však dotklo len samotnej deklarácie nezávislosti a nie jej dôsledkov, čiže vzniku štátu Kosovo, a ani práva na secesiu. Tento výsledok je pokladaný za porážku Belehradu. Naopak krajiny, ktoré predtým uznali kosovskú nezávislosť toto rozhodnutie uvítali.

Srbská strana sa na tento vývoj rozhodla reagovať predložením vlastnej rezolúcie na pôde VZ OSN, ktorou chcela čiastočne zvrátiť spomínané pre ňu negatívne rozhodnutie. Táto iniciatíva však vyvolala značnú nevôľu krajín EÚ aj USA, ktoré by takýto krok považovali za kontraproduktívny. Niektoré členské krajiny sa zároveň vyjadrili, že v prípade predloženia rezolúcie samotným Srbskom, by mohlo prísť k výraznému spomaleniu eurointegračného procesu tejto krajiny.

Valné zhromaždenie OSN nakoniec 9.9.2010 schválilo srbský návrh rezolúcie (predložený spoločne s EÚ) vyzývajúcej na dialóg medzi Belehradom a Prištinou, pričom zároveň potvrdilo stanovisko MSD týkajúce sa súladu vyhlásenia nezávislosti Kosova s medzinárodným právom.

Prvotný návrh mal pôvodne konštatovať, že „jednostranné odtrhnutie nie je prijateľným riešením územných sporov“. Srbsko ho však na nátlak EÚ upravilo (pričom srbská opozícia označila tento krok za vzdanie sa snahy spochybnenia nezávislosti Kosova pred VZ OSN) a prijatý text už tieto vyjadrenia neobsahuje ani sa nezmieňuje o štatúte Kosova. V schválenej verzii vyzýva „na dialóg medzi Belehradom a Prištinou“ a víta pripravenosť EÚ pomôcť pri jeho nadviazaní. Schválenú rezolúciu je preto možné pokladať za kompromis zo strany Belehradu napriek tomu, že srbskí predstavitelia pritom opakovane zdôraznili, že dokument nehovorí o uznaní nezávislosti Kosova, ktoré Belehrad naďalej považuje za jednu zo svojich provincií.

Zverejnenie posudku medzinárodného súdneho dvora k vyhláseniu kosovskej nezávislosti a spoločná rezolúcia Srbska a všetkých členských štátov EÚ o Kosove prijatá Valným zhromaždením OSN predstavujú príležitosť na nadviazanie dialógu medzi Srbskom a kosovskou administratívou. Uskutočnenie rozhovorov však bude závisieť na záujmoch zainteresovaných strán ako aj na tom, či sa nájde vhodný spôsob, ako ich prezentovať pred verejnosťou.

Zástupcovia orgánov EÚ deklarovali pripravenosť na podporu „dialógu Belehrad – Priština“. Sú si vedomí, že Srbsko je kľúčové pre celý región a jeho pokrok by pre ostatné krajiny mohol byť veľmi motivujúci a inšpirujúci. Cieľom tohto dialógu by mal byť obrat v ich vzájomných vzťahoch, aj preto, že dobrá regionálna spolupráca a vzájomné vzťahy predstavujú jednu z hlavných podmienok európskej integrácie. Nemal by sa týkať problematiky identity, ale jeho centrálnou témou by mali byť ekonomické otázky.

Plánované rokovania Belehradu s Prištinou treba vnímať aj s určitou mierou pesimizmu. Pokrok vo vzájomných vzťahoch na oboch stranách bol za posledné roky takmer nulový a bolo by trúfale predpokladať, že najnovšia rezolúcia tento stav výrazne zmení. Obe strany budú veľmi ťažko zľavovať zo svojich pozícií a snažiť sa pristupovať na určité kompromisy. K tomu bude nutný silný tlak krajín EÚ a USA na obe rokovacie strany.

Napriek týmto faktom je možné konštatovať, že prijatá rezolúcia výrazne priblížila Srbsko k EÚ. Srbsko ukázalo, že je pripravené hľadať riešenie kosovskej otázky spoločne s EÚ, aj to že samotný vstup do EÚ je jeho strategickou prioritou. Zároveň si je vedomé, že k dosiahnutiu členstva v EÚ bude nutné vyriešiť otázku Kosova. Srbsko teraz očakáva získanie kandidátskeho statusu už v roku 2011. To či príde k ďalšiemu posunu v integrácii bude závisieť aj od októbrového stretnutia ministrov zahraničných vecí EÚ, kde sa bude diskutovať aj o žiadosti Srbska o členstvo v EÚ. Problematickým môže byť postoj Holandska, ktoré prednedávnom zostavilo novú vládu. Môže pokračovať v predošlej politike, keď každý pokrok v integrácii Srbska je podmienený pozitívnym hodnotením úrovne jeho spolupráce s ICTY (je možné, že otázku integrácie Srbska sa budú snažiť presunúť na decembrovú schôdzu ministrov zahraničných vecí EÚ – vtedy už bude známa pravidelná hodnotiacia správa týkajúca sa spolupráce Srbska s ICTY od S. Brammertza), alebo môže prehodnotiť tento postoj (po tlaku niektorých členských krajín EÚ, ktoré sa pričínili o spoločnú rezolúciu Srbska s EÚ).

Zdroje:

<http://www.srbija.gov.rs/>

<http://www.seio.gov.rs/code/navigate.asp?Id=2>

http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/zoznam_liniek/vztahy-srbska-a-eu-000256

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/10/446&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

<http://hnonline.sk/svet/c1-46331510-srbsko-dosiahlo-kompromis-s-eu-v-otazke-kosova>

<http://www.un.org/News/Press/docs/2010/ga10980.doc.htm>

http://www.europskaunia.sk/zapadny_balkan

<http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/GoToPrintable.aspx?UICulture=en-US&GUID={B6394928-A11D-4294-A182-9E70D0DDB3A1}>

<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/464/08/PDF/N1046408.pdf?OpenElement>

<http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/clanok/balkan-si-uvedomuje-ze-tazke-reformy-zan-nikto-nespravi-015877>

